

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

**ha- To'eh be-darke ha-hayim, o', Toldot Yosef ha-yatom
me-'ir Madmenah**

Smolensqin, Pereš Ben-Mošë

השמ ןב ץרפ ,ןיקסנעלאמס

Ṳin, 629 [1868 oder 1869]

בי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10010

לבוא אל ביתו, אך כאשר קצרה ידו מהושיעך כנדרת יד רק כנדרת פיו כאמרי
 חכמה תשאל: מה יושיעני זה? אם כה תיקר החכמה בעיניך מדוע בקשת ממני
 לדעת איזה מקומה? ולמה לך להתרועע אתי, האם משען כסף תקח ממני? לך
 ובקש לך רעים אשר יש לאל ידם לקשר מעדנות אהבתם כרתוקות כסף וזהב —
 — אנא סלח נא לפשע שפתי, הסכלתי אך לא אוסיף עוד לדבר דברי
 רוח כמו אלה והנני נכון לעשות ככל אשר תצוני —

— האדונך אני כי אצוה עליך במסגיוע? אני אך רע ויועץ הנני לאיש
 אשר ישים אמרי בלבו, אם לעצתי תקשיב — טוב, ואם אין, גם אז לא אקצוף
 עליך רק לא אוסיף שחת דברי חנם —

— הנה אשמע לכל מוצא שפתיך ובעצתך תנחני, ועתה הן תעשה שלום
 לי ותעביר על עון שפתי? —

— הן אמרתי לך כי חלילה לי מקצוף עליך גם אם תאטם אוניך משמוע
 בקול דברי, ומה גם אחרי אשר תודה ותעזוב דרך מרי, הלא אך זאת חפצי ומה
 עוד מירך אבקש? האם למעני הלא אך לטובתך יעצתיך לבקש נתיבות האיש
 החכם הזה, אשר מפי בקשנו תורה אני ודן, וגם אותך יאלף דעת אם אך תמה
 און קשבת לדבריו אשר כנביא אליהם בדעת ידבר —

^{יב}
 גְּמוּל לְאֵיִב או פְּרִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

מיום הולדי עד כואי בית הישיבה לא ראיתי מנוחה כמנוחה אשר שבתי
 בירחים הראשונים בהישיבה, אכלתי ושתיתי לרווח, לבשתי בגדים טהורים, גם כבוד
 היה לי, וכבר החלתי לרדוף אחריו. כיום אשר הרים אותי המורה לשבת את
 הנערים הגדולים בהכת הגדולה דמיתי כי מושל הנני בשמים וארץ ואין מי ישוה
 לי, גם הדעת בשפת הארץ ושפת עבר היתה לי לשעשועים, כי בלבי אמרתי:
 אף כי פגול המה הדברים האלה בעיני בני הישיבה, בכל זאת אני אדע אותם
 והם לא ידעום וגם בדעת התורה לא נופל אני מהם, ומני אז החיליתי הנות בכל לב
 למען תרב חכמתי ותגדל תהלתי, ובלעדי זאת לא השכתי דבר, לא הבטתי עוד
 לאחרי גם לא דאגתי על הבאות, רק רעיון אחד עלה לפעמים על לבי: לקחת
 נקם מעכבור איש ריבי, ומדעתי כי קצרה ידי מגעת בו לכן השכתי מחשבות
 לעשות דבר בליעל לבנו החכם לגללון, אך דברי המורה אשר יסרני זכרתי בכל
 עת ונבהלתי וחרלתי מעשות לו מאומה. גם עוד מחשבה אחת עלתה לפעמים
 על לבי, אך המחשבה הזאת היתה כצל עובר, בין רגע באה ובין רגע
 עברה ולא הפריעה מנוחת לבי. המחשבה הזאת נולדה בלבי ביום כואי לעיר
 שכולה בהביטי בפני העלמה אשר עינים שחורות לה ומדברה נאוה, היא כתבת
 הזקן, ובכל עת אשר ראיתי פניה, התעוררה המחשבה בלבי וכאשר עונתיה עובה
 גם היא אותי, ואם כי לא חביאתני עוד במנוחה ככיום הראשון, לא השפלתי עיני
 בפגשן מבט עיניה, ופתותי הלחם לא היו עוד כאבני חצץ בלועי, גם לככי לא חס
 עוד כמו אז, רק כחם צח עברה על נפשי וענג נעים היה לי לשמוע ניב שפתייה
 בעת אכלי ומאור פניה הפך לי את המאכלים למעדני מלך, בכל זאת אמר לי

לבי דבר מה אשר לא הבינותי ויהי לפלא בעיני כי עד הנה שמעתי שפת
 לבי ואבין לה. ועתה למליצה חידות היו לי דבריו. הן לבי יתר לפעמים ממקומו,
 דמי עורקיו ירוצו בחפזון, ומה כל החרדה הזאת? מה יבקש? זאת נעלמה מנגד
 עיני. חשבתי למצוא פשר דבר ולא מצאתי. אך המחשבות האלה עלו על לבי
 רק ביום אחד בשבוע בראותי פניה ורק על רגעים מעטים בעת אשר שכתי מבית
 הזקן לבית הישיבה, ואך הצנתי כף רגלי על המפתן עזבוני, כמו פחד המשגיח
 נפל אליהן, או יראו מהמון הנערים הקוראים בקול גדול. או אולי ישאת התורה בעתה
 אתהן, אך יהי כה או כה, הנה עזבוני ומנחת לבי שבה לקדמותה. רגיש האהבה
 היה עוד כמו זר ללכבי אף כי רגשות אחרות אשר תתהלכנה תמיד שלובי
 זרע את רגיש האהבה, או אחריו תלכנה כבר ידעתי. . . . וגם לא עלה על לבי
 כי הזקן יתחתן, כי בכך עניי וכן בלי שם, ועל כן היו מחשבות לבי בדברי
 הספר החתום בעיני ולא ידעתי עד מה רק, כי עיני הנערה שחורות מאוד
 וכי פניה יפים מאוד וניבה נעים מאוד ואתענג לראות ולשמוע. לא כאלה
 היו מחשבותי בשכתי ביום השבת בבית צלה אחות מאיר, שם חשבתי מחשבות
 אחרות ואבין להן. שם ערכתי לנגד עיני את הענג הנעים אשר ישבע הנער כאשר
 יהיה לחתן. העת המאשרת, מעת אשר יכתבו התנאים עד אשר יוכל בשמחה
 לשים את המכעת על יד בחירת לבו, היא הנערה אשר הוכיח השדכן לה. העת
 הזאת היא הטובה מכל עתות החיים לכן ארצי, אז יעדה עדי עדיים אשר שלחה
 הכלה לבחירה רצתה נפש הוריה בו, וכל רואיו יכבדוהו ויכנוהו בשם הנכבד
 "חתן" והוא יתהלך בגאון ועשתנותיו ירפפו על פני ים אשר וגלי תקות טובות,
 הגיוני לבו ירמו ירמו על על וישאו ראשיהם בשיא חסן ורחב לבכו בשומנו נגד
 עיניו כי שבת קול משניח, המון הנערים וריבות שפתם לא ישמע עוד רק ישב
 בעלית קיר קטנה ולימינו רעיתו יעלת חן תשיחהו ותנשקהו מנשיקות פיה, וכמלאכי
 סרום לא ידעו דאגה ועמל היום, כי שלחן ערוך לפניהם במאכל תאזה בבית
 חוריהם, גם בגדי חפשי ילכשו, בגדי החתונה, ושבתם, צאתם, שכבם וקומם בידם
 נתנו, כי רק הגות אהבה וידידות היא מלאכתם. . . . ומאשר כי האשר הזה רק
 בהדמיון יסודו, דמיון נער אשר לא ידע: מה התכל דורשת ממנו ומה המה החיים?
 ואך יצא מעולם הדמיון לעולם האמת, אחרי אשר יעברו ירחים אחדים מיום שם
 את המכעת על יד הרעיה וישמע תלונה חרישית תצא מפי ההורים אשר בנפשם
 יביאו לחמם וקצרה ידם מנהל בלחם את אלה אשר כבר באו בשנים, כי די והותר
 לחם למצא לחם לפי המף, ועליו למצוא לנפשו ולרעיתו לחם חוקם. פני הבגדים
 ישנו מיום ליום והמנעלים גם המה יפצחו פה ויאמרו: כבר באה עת מנוחה לנו,
 ועוד מעט יגמל גם זרע האהבה ויוציא פרי: מלאך קטון יבוא לשבת בין שני השרפים
 וישמיע קול ויודיע לכל כי דור חדש בא, אז . . . אך מה אדבר ואמר, מה
 יהיה אז? הלא כל איש ואיש ראה, או מבשרו חזה את התענוגים הנעימים אשר
 יסלו אז בחבלו: חבל נערים קטנים ללמדם ספר כחדר צר ומלא צחנה, או בית
 מסחר בלי סחורה, או עוד הפעם בית הישיבה בעיר אחרת, וכמהם בתי ענג
 ושמחה. . . . ומאשר כי האשר הזה רק בהדמיון יסודו, לכן יגבר חיילים ויפרוץ

חק ונכול, כי מי יעצור בעדו? מחשבות אשר כאלה הרה והנה גם לבי בשכתי
בבית צלה ובראותי את פני חנה היתו זה בת אחותה, כי אזני הקשיבו מאחרי
קול מלחשים לאמר: מאיר יקרב באהבה את הנער יוסף כי יחפוץ לתת לו את
בת אחותו לאשה, והדבר הזה ישר בעיני מאור, לא מאשר כי חשקה נפשי
בהנערה אשר לא תאר לה ולא הדר ללבושיה, ועיניה הדולפות בכל עת לא
לקחו לבבן רק כי התאויתי להיות — חתן, ועל כן היו המחשבות האלה לי
לשעשועים, ומה גם אחרי אשר נודע לי כי עכבור יבקש קרבת הבית, כי ראה
את חנה טובה לבנה מני אז היה הרעיון הזה מבחר הניוני בשומי אל לבי את
הנקמה אשר אקום מאויבי זה מנה אחת אפים, ועל כן עשיתי כל אשר היה
בכחי לעשות למען למצוא חן בעיני צלה ומאיר, וחכיתי בכליון עינים ליום שוב
אבירם איש צלה ממסעיו הביתה, כי ידעתי כי רק ממנו משפטי יצא, והיום הזה
בא אחרי ירחים אחדים.

אבירם שב הביתה אחרי עזב אותו כשנה תמימה ללכת לרגלי מסחרו
אשר הנדיל מיום ליום, גיל וששון מלאו את הבית בכואו, כי הצליח מאוד
בשנה הזאת וביא אתו כסף רב ומתנות לצלה רעיתו ולאמה הזקנה אשר ישבה
בביתו ולמאיר אחיה ורעיתו, ותהי השמחה בכית כשמחת יום מועד, ובשמחתם
התערכו גם זרים כי הרבו נדבות לעניים ואלמנות ותרב הברכה, וכיום השבת
עשו משתה והקדישו קרואים לשיש אתם משוש, אחרי התפלה נקבצו וכאו
הנאספים אל המשתה עם רב לראות את פני הכא מן הדרך ולקבל פניו
ולראות את הפרי אשר הביא אתו, כי פרי ארץ ישראל הביא אתו, אחרי
אכלם מעדנים ואחרי שתם לרויה, קם עכבור מתוך הקרואים — כי גם הוא
ואשתו ובנו היו בתוך הקרואים ויאמר: אים איפוא הפירות מארצנו הקדושה
אשר הבאת אתך? הוציאה אותם אלינו ונשימה עינינו עליהם — כל הנאספים
נתנו לדבריו צדק וגם נפשי אותה לראות את הפרי, אך בראותי כי גבריאול לקח
זית אחד גדול בידו ויראה להקרואים שחקתי בלבי, כי כבר ראיתי ואכלתי
לרויה זתים מלוחים בעיר אשדות ששם יוכאו פרי ארץ הנגב באניות ים
השחור ולא דבר יקר הוא שם לראות זיתים תאנים ורמונים, אך בעיני בני שכולה
היה הפרי כדבר פלא ויביטו בו בתאות נפש.

— אישי היקה יארך ימים, יביא ככל עת אתו בשוכו ממסעיו דברים
יקרים, גם את הנזמים האלה הביא לי למנחה — קראה צלה בעליצות לב, ובדברה
הניעה בראשה למען ינועו הנזמים אשר באזניה ויראה ברק האכנים המוכות
לעין רואה. אבירם הביט בעיני אהבה באשת חיקו ויאמר: הנזמים האלה לא
יקרים המה ולוא קניתי למענך נזמים כאשר יאתך לך, כי אז הוספתי על המחיר
כהנה וכהנה, אמנם ה' לא הקרה לפני נזמים כמו אלה, ואת תדעי כי אוהב אני
לקנות כלי חפץ בחצי המחיר, לכן אל תקצפי עלי כי לא רכיתי עתה במחיר
המתנות אשר הבאתי לך, כי עוד אתקן הטעות בעזרת ה' ואז תהינה הנזמים
האלה למנחה להנה ביום שיקבר בה'. עכבור ערוך נא את הנזמים — הוסף
אבירם לדבר בשומו אל עכבור פניו — כמה יעלה מחירם בעיניך? — שמחה

נלווה נראתה על פני עכבור כשמעו דבריו ובראותו כי כידוע ערך אבנים יקרות היה בעיני אבירים, ובלי תמינה חשב גם זאת בלבו: הלא אלה הנזמים יפלו לחבל לאשת בני לכלתי, ויעביר ידו על חלקת מצחו ועל זקנו ויאמר: לערוך את ערכם כבר הדבר מאוד מאוד, כי כאשר תקנה לך אתה דבר יקר או תקנה אותו במחיר מצער או בחצי מחירו כאשר אמרת, כי תדע עת לכל חפץ, ובכל זאת אדמה לערוך אותם כערכם אם אמר כי חמש מאות שקלים נתת מחירם — וככלותו דבריו נשא עינו אל אבירים לשמוע מפיו כי צרק במשפטו. אך תוחלתו נכזבה כי אבירים נתן קול שחוק גדול ויאמר: חמש מאות שקלים? האני אקנה לרעיתי מנחה במחיר חמש מאות שקלים? שחוק תעשה לי היום! את אשר אחזה לי הסכנת לערוך ערך אבני חפץ בכית ירחמיאל הגבאי, אמנם דע לך כי אשתי לא תשים נזמים במחיר חמש מאות שקלים באזניה —

— סלח נא לי, כי אני לא ראיתי מיום הולדי נזמים כמו אלה. השמיענו נא אתה כמה רכית במחירם? אבל אני אחשוב למשפט כי לא הרבה יתר נתת כפרם! —

— שלשת אלפים שקל חלא הרבה יתר מחמש מאות שקלים? האין זאת עכבור?! —

— שלשת אלפים שקל! שלשת אלפים שקל! — קרא עכבור ורכים מהיושבים בתמחון. פני עכבור לא נפלו כשמעו כי לא ידע לערוך חין ערך האבנים, כי בלי תפונה אמר בלבו: אם כן חלא תרכ מחנות כלתי שש פעמים יותר מאשר חשבת.

— וגם אלה לא ישרו בעיני כי אוסיף עליהם כהנה וכהנה ואקנה לרעיתי נזמים אשר כמוהם לא ראו בני שכולה ולא שמעו שמעם מיום הוסדה העיר עד היום הזה —

— תהלה לאל! מעט כסף ימצא בידינו ואבירים אישי יודע לעשות מקנה וקנין — קראה בעלת הבית בעליצות נפש ובנשאה מרום עיניה. — הביטו נא התכוננו בשפחה הזאת איך תתהלל כרוב עשרה, מדוע לא עשתה כזאת לפני עשר שנים? — קראה איזבל, אחת מהשכנות אשר באה יום יום לבקר בכית צלה ולדרוש בשלומה, באזני אישה בקול דממה. — שימי יד לפה — ענה אישה בזעם — השכחת כי לחמנו מאבירים נמצא? —

— ומדוע לא עשית אתה חיל כמוהו, חלא אבי נתן לך נדה וכירי השפחה הזאת לא נמצא מאומה? —

— כאשר נשוב הביתה תמצאי מענה מפי — ענה האיש וישוך את שפתו העליונה ויסב פניו ממנה.

— איפו יגדלו הזתים? — שאל אחד מהיושבים את אבירים. — המה יגדלו בארץ ישראל אשר על כן יקראו בשם פרי ארץ ישראל — ענה אבירים כנאון ויביט בה ובה כמו חפץ להשמיע: ראו נא ראו כי לא רק ידי כביר מצאה, כי אם גם כח לבי כביר הוא כי מאוד נבונותי.

— בארץ ישראל! בארץ ישראל! — קראו רבים בתמהון אף כי כבר שמעו פעמים רבות כי בארץ ישראל יגדלו הזיתים.

— האם לא קראתם מימיכם בספר התורה „ארץ זית שמן“? — שאל עכבור כאיש מלא רוח דעת ורעיותו הביטה בו באהבה כי חשבה בלבה כי מסתרי התורה השמיע בקהל.

— איך תקרא בשם הפרי הזה? — שאל מאיר את עכבור בלצון.

— מה זה תשאלני דבר אשר נער ידעוהו? מי לא ידע כי בשם זית יקרא? —

— אמנם בהתורה כתוב זית ואולי פרי אחר הוא? —

— זית, זית אחת היא, אין לנו עסק בדרקדוק, אנחנו את ה' אלהינו נירא ולא נשים לב לדברי נפתלים אשר יאמרו כי גם בתורת ה' ימצא דקדוק —

— לא עת ריב העת הזאת — קרא בעל הבית — צלה רעותי! תני להם מפרי ארץ ישראל ויאכלו וידעו כי קרואים היו לבית אבירים — צלה הלכה ותביא זתים ותתן לכל איש זית אחד והמה בלעוהו בעודו בכפס.

— לא ינעם לחכי כי מר ומלוח הוא — קרא אחד בהוציאו בלעו מפיו.

— מרגל! — נתן עליו עכבור בקולו — האם להוציא דבה על פרי ארץ ישראל באת הנה? איך העזת מצח לדבר סרה על פרי ארץ ישראל? לוא הייתי אני אדון הבית תחת אבירים, כי אז גרשתוך בחרפה מהבית ושמתי מקומך אחרי הדלת והמזוזה —

— הנה לו — ענה בעל הבית אף הוא חלקו כאיש אשר במקום גדולתו שם גם ענות לכו — הנה לו, הוא לא אכל את הפרי הזה מעודו ועל כן לא ינעם אל חכו, אך לוא הסכין בו כמוני אז ידע כי אין כפרי הזה בכל הארץ —

— אתה תצדיקנו ולא אני — קרא עכבור — הן אנחנו כלנו לא אכלנו זתים מעודנו וגם אבותינו ואבות אבותינו לא ראו כעניינם רק שמעם שמענו בקראנו מעל תורת ה': ארץ זית שמן, ובכל זאת ינעמו אל חכנו כי מארץ ישראל הובאו — בעל הבית לא מצא מענה אך האיש אשר היה כמרגל בעיני עכבור לא נכלם מדבריו ואמר: לשוא תספול עלי חטאת ותתנני כמרגל למען הצטרק ולבעבור התראות כאיש אשר בעיניו יקר זכרון ארץ ישראל מאיד, אולי ערב מעם הפרי אל חכך על כן אכלתו בתאות נפש, ולולא זאת הוצאת גם אתה אותו מפך כמוני —

— שקר הדברי! מעם הפרי לא ערב לחכי רק זכרון ארץ ישראל יקר בעיני מאוד —

— אם כן תתן גם אתה תודה כי מעם הפרי לא יערב לחך! — קרא האיש בשחוק. עכבור נבוך כרגע אך אחרי כן קרא: ובכל זאת אכלתיו בתאות נפש לכבוד ארצנו הקדושה! —

— חכו לי מעט ואני אנסה כרגע אם אמת כפי עכבור, כי רק למען כבוד ארץ ישראל יביא אל פיו גם אשר לא יאכל — קרא מאיר בשחוק וישם פניו אל הזקנה אשר ישבה לימינו ויאמר: אמי תני לו מעט מעפר ארץ ישראל אשר בידך ונראה אם יבלעוהו בעודו בכפו — הזקנה מאהבתה לבנה לא מרתה את פיו, אף כי דע

בעיניה מאוד לתת לאיש חלק מהעפר אשר יגן בעד המת לבל יהיה לכרות לשני תולעה, ותתן על כף עכבור מעט עפר והוא לא אחר כרגע ויתנהו על פיו ויאכלהו. כלם השתאו לראות צדקת עכבור ואהבתו הנפלאה לארץ הקדושה ויקדישוהו בלבם, ומאיר שאלהו בלצון: הינעם העפר הזה אל חכך? —

— כמעדני מלך — ענה עכבור בגאון.

— התדע להכריל בין עפר ארץ ישראל לעפר חול? — פני עכבור אדמו כדם בשמעו הדברים האלה. כי על לבו עבר הרעיון אולי התל בו מאיר וישם לפניו עפר חול תחת עפר ארץ הקדושה, ולולא בנו החכם כי אז התנלע הריב בינו ובין מאיר, אך הבן החכם לא נתנו לבוא בריב כי אחז בידו ויאמר: תן גם לי אבוי! — כל היושבים שחקו בקול גדול, כי חכמת הנער הנה היתה נודעת בכל העיר, אך עכבור הביט בפני היושבים בגאון ויאמר: ולמה זה תשחקו? המרם תדעו כי ברא כרעה דאבוה? חנוך לנער על פי דרכו תקותי בח' כי בני לא יסור מדרכי התורה והמצוה אשר אורחו — והבן הוסיף להראות חכמת לבו ומתק שפתיו ויקרא בקול: תן גם לי אבוי, חן אתה אכלת לכרך את האנוה השחור וגם את הדבר אשר נתנה לך הזקנה ולי לא נתת מאומה! — עכבור לחץ בחזקה רגל בנו למען ישום מחסום למו פיו, אך הוא לא הבין לערמת אביו ויקרא בקול גדול: כלב! כלב תחת השלחן! הכלב לחץ את רגלי! — פני עכבור אדמו כדם ויאמר: שנית בני, אני לחצתי את רגלך במקרה —

— האם דברי סבלות דברתי כי לחצתי את רגלי? הלא אמרת לי כי רק כאשר אדבר דברים נכערים אז תלחץ רגלי למען אחדול מדבר — פני עכבור היו לפני להבים ולא יסף לדבר עוד דבר, כל היושבים הוסיפו לשחק בקול גדול ואני ננשתי בלאט אל בן עכבור אשר ישב לקצה השלחן ואמר אליו בקול דממה: החפוף תחפוץ בהאנוזים השחורים? —

— אני אחפוץ בכל לבבי —

— בוא אתי ואני אתן לך לאכול לשבעה — הוא יצא אחרי ויקח מידי את אשר שאל וישב וישב בצד אביו ויקח אחד מהאנוזים השחורים ויתן על פיו ויאמר: ראה נא אבוי ראה כי אנוזים שחורים רבים ימצאו בידי ואם תחפוץ אתן גם לך — קול שחוק אדיר התפרץ מפתחי פי כל האספה בראותם את האנוזים השחורים בידי בן-עכבור ועכבור קרא בחימה שפוכה: מי נתן לך גללי העוים? השלך ארצה! מי נתן לך? הגד! — הבן החכם הביט בפני אביו כתמהון ויוסף לאכול מבלי פנות אל דבריו, עד אשר לקחם בחזקה מידיו ויוסף לקרוא בעוזו אפו: מי נתנם לך! הגד כרגע! —

— האשדותי נתנם לי? — עוד המלה בפי הבן החכם והאב התנשא ממקומו ככלב עז נפש ויאמר להתנפל עלי, אך מאיר עמד בפניו ויסתירני בסתר כנסיו ויהללני בפני כל הקהל כי חכמתו מאוד וכלם נתנו לדבריו צדק ויוסיפו לשחק גם אחרי אשר עזב עכבור ובנו ואשתו את הבית בחמה.

לשמחת לבי לא היה קץ וגכול בראותי כי כחכם לב הייתי בעיני כל הקהל ובשמעי תהלתי בפני האנשים אשר בידם לרוטמני על ולקרוא בשמי בשם "חתן"

ואחי שמח כל היום ואשחק מקורות לבי בספרי את הדברים לחברי. אך שמחתי
זאת לא ארכה וגם כטרם ראיתי אחריתה, כטרם שערתי בנפשי את השנאה
האיומה אשר הצתי בקרב לב עכבור באו תונה ומסח נפש לרשת מקום השמחה,
כי כשזוע גדעון את אשר עשיתי ספק כפיו ויקרא בדאגה: אחח! מה עשית?
הלא הבאת רעה גדולה עלונפשך בחקימך את זה האיש את עכבור לאויב לך,
הלא הוא לא ישקוט ולא ינוח עדי יקום נקמתו ממך מנה אחת אפיס, זכור כי
גר אתה פה, נער בלי עוז ומגן והוא איש עשיר ונכבד בעיני רב אדם. לא טוב
עשית! — בראשונה מאנתי לתת תודה כי צדק בדבריו ואבקש להוכיח כי אין
כל פחד ואמר: מה יעשה לי? הלא המורה מנן לי ומאיר יושיעני וגם אבירם
יעמוד לימיני, ומדוע אפחד ממנו? —

— לוא גם כדברך בן היה כי כל אלה יבואו באש ובמים למענך גם אז
לא צדקת בעשותך זאת למען בקש אחרי בן עזרה מאיש, שים אל לבך כי
בעבור השחוק אשר עשית להקרואים עליך לבקש עתה עזרת שלשה אנשים.
אמנם ידוע תדע כי שנית מאוד בכבסחך בעזרת שלשת האנשים, כי ידי המורה
לא תעשינה תושיה ורק פה בכית הישיבה יש לאל ידו להצילך אך לא בכל מקום
אשר יבוא שמח עכבור, וגם מאיר ינן עליך בעת אשר הוא עומד על יד ימינך,
ותקותך למצוא עזרה באבירם תקות שוא היא, כי הוא יכבד את עכבור בלבו
הרכה יתר ממאיר אשר רק בעבור אחותו יטה אליו חסד, כי יראת אלהים תמיד
על פני אבירם ורק את אלה אשר כיראי אלהים בעיניו אותם יכבד ואתה נבאשת
בו על כי לא נשאת פני ירא אלהים כעכבור והוא יראה פניך בפעם הראשונה.
הה! לבי יאמר לי כי לא תוסיף ראות פניו ומירך זאת לך — דבריו היו כמדקרות
חרב באזני כי לאט לאט החילותי להבין כי צדק מאוד במשפטו ואשאלהו כיגון:
ומה אעשה עתה? עוף עצה בטה לכפר משונתי? —

— רק עצה אחת יש לאל ידי ליעצך והיא כי תלך אל עכבור ותתרפס
לפניו, ואני אדע איש האיש ואדע נאמנה כי יסלח לך על חטאתך, ואמנה חטאת
לו כי נשאת עליו חרפה בקהל —

— לוא אף ידעתי כי ברנע הזה יבואו מלאכי זעמו ויביאו צור חרנם בלבי,
לוא גם העמידני על גחלים לא נתנני לבי ללכת להתרפס לפני הנכל הזה! —
קראתי ברוח עז.

— מדוע תכנהו בשם נכל? זאת לא אבין! הלא אתה הרעות לו והוא
לא עשה לך רעה, ואין לך כל צדקה לכנותו בשם נכל אף אחרי אשר יקום
נקמתו ממך, אכן זה דרככם מחייו חמה וקשי עורף לסלף דרך ולזעף על הפוקד
עליכם את עונכם! לא ידידי! לא צדקת, עצתי היתה עצת אוהב רע, אם תשמע
ואם תחדל, אך רע לך כי אם ישלם לך כפעלך מירך זאת לך —

— אם צדקתי או רשעתי, אם נכל או צדיק הוא עכבור לא אוסיף על
זאת להוכיח ואולי צדקת, אך דבר דברתי ולא אשוב ממנו, כי אף אם עד ירכתי
בור אנוס ואין תומך בידי גם אז לא אתרפס וארחב איש! — הדברים האלה
קראתי בקול עז למען השקיש את המית ללבי, גדעון הכיט כי רגעים אחדים

ויאמר: כל איש אדון לנפשו וגם אתה אדונך ועבדך אתה ואין מי יצוה עליך. רק עצה בקשת מפי ואותה הגדתי לך, יען אשר חשבת למשפט כי מעתה תבקש לחטיב דרכך גם בשרם אשחך מוסר, אמנם חלילה לי מצות עליך. ואם לא תאכה שמע לעצתי עשה כלכבך. כשתי שעות ישבתי משמים על מקומי אחרי אשר עוכני גדעון ולא ידעתי נפשי את המחשבות אשר חשבתיו אז כי לא חשבתיו מאומה רק כמִפְּהָ בתמהון הבטתי נכחי על כפות המנעול מבלי אשר ידעתי מה חזיתי. אחרי אשר כלו העם להתפלל תפלת הערב ויצאו החוצה לקדש הלבנה החילותי לשית עצות בנפשי, אם ללכת לבית אבירם לאכול ארוחת הערב, או להדול, כי יראתי מאוד פן יבואו דברי גדעון ואשמע שמה דבר מר כי לא יוסיפו תת מלחמם לי, אך בעודני חושב מחשבות ראיתי כי הנני עומד לפני בית אבירם כי הלכתי ובאתי עד הכית מבלי אשר שמתי לב על דרכי ומבלי אשר ידעתי כי הולך אני. בראותי את הבית נבהלתי כי כחולם הייתי או כמשתגע בעיני, זמן כביר עמדתי על מקומי ואירא לבוא הביתה.

— מדוע תעמוד בחוץ? בחור! — הכרתי כרגע את קול המבשלת אשר בבית אבירם. אשה זקנה ומרת לב, כי שני בניה לקחו ממנה ויגלו לעבור עבודת הצבא והיא לא קראה אותי בשמי רק בשם בחור כאשר יכנו את כל בני הישיבה, ולקולה התעוררתי ואבוא אחריה הביתה. שמה לא מצאתי איש רק המבשלת והרפב אשר שכב על הארץ וקול נחרו אימה, ורק נר אחת האירה את החדר הגדול ועל כן היתה אפלה בכל קצות החדר. המבשלת הציגה לפני המאכלים: לחם ודגים וחמאה, אך אני לא נגעתי אף באחד מהם. אחרי קומי ממושבי לשוב הביתה נגשה אלי המבשלת ברוח נכאה ותאמר: בשורה לא טובה בפי — נפשי יצאה בשמעי דבריה, אך התחזקתי ואישאל ומה היא הבשורה? —

— בעל הבית צוה עלי להגיד לך כי לא תוסיף לבוא הנה, כי אמר: אין את נפשי לתת את לחמי ללצים — טוב הדבר, הגידי לאדונך כי אין חפץ לי בו ובלחמו — עניתי בנאון למען כסות על פצעי לבבי האשה הניעה אחרי ראש בצאתי ולא ענתה דבר. הנה באו דברי גדעון כאשר דבר, אכן הרעה אך החלה ועוד תוסיף לדכאני תחת רגליה — כה דברתי אל נפשי כמו הפצתי לענות אותה וליסרה על משוגתה. בפעם הזאת לא מפלתי חמאת על המקרה רק עלי זעף לבי, כי ידעתי כי בי האישם. בלב מלא יגון שבתי אל הישיבה ואבקש להסתר מפני גדעון מיראה פן יוסיף ליסרני כי אף אם יסרוני כליותי במוסר אכזרי בכל זאת מאנתי שמוע מוסר כלמתי מפי זה, אך לא כאשר חשבתיו כן היה, כי אך ראני גדעון נגש אלי וידבר אתי רכות וינחמני באמרי פיו באמרו: הלא מזה ומה יקרנו בימי חיינו ואם נשים לב לכל דבר כקטן כגדול הלא אז יהיו כל ימינו אך יגון ואנחה ומעינות דמעותנו לא יסכרו, לא טוב הדבר אשר אתה עושה, חזק ואמץ לבך וקח תורה מהמקרה הזה לבל תשוב לכסלה —

— מאין נודע לך מה קרני? — שאלתי בתמהון — האם לקחו אנך מפי מאיר כי דלתי בית אבירם סגרו בעדי מבוא? —

— אני לא שמעתי זאת מפי איש, אבל לכבי ידע זאת מראשו. אכן הנחם על האכרה הזאת, כי לא רבה היא ובקרב ימים תמצא בית אחר פתוח לפניך, רק את התורה אשר יצאה לך ממקרי היום הזה נצור בלכבך — הוא הוסיף לדבר על לבי ולנחמני אך כל עמלו נשאר מעל, כי לא על הארוחה הייתי דואג, רק על כל חזיונותי ותקותי להיות. חתן בקרב ימים היה לבי דוי. הן באבירם שמתי כל מבטחי ואחכה בכליון עינים ליום בואו ואחרי אשר בא היה כפשע בני ובין מאוי לבי ועתה שחתי רגע את הצלחתי ואשלח טובי מיד — כה הגיתי במר רוחי, והדמיון זה העבד הכונן אשר ביום שמחה יעזור להרבות השמחה ובעת צרה יגדיל השבר שבעתים גם הוא נלוה לפוקת נפשי להגדיל שבירי בהעכירו לפני ברגע אחד כל האשר והששון אשר נכוננו לכוא אלי, לולא נכאשתי בכית אבירם. ומאנתי הנחם על האשר אשר שלחתי מיד ואשכב למעצבה כל הלילה ושנה נדרה מעיני.

ביום המחרת בבקר כאשר עברתי על פני המורה הביט בפני ויאמר: מה זה היה לך יוסף כי נסלו כה פניך? —

— עתה יחסרו לי שני ימים בשבוע — עניתיו — כי אבירם לא יוסיף עוד להעניק מלחמו לי —

— איזהו שוטף המאכר מה שנותנים לו — ענה המורה בפנים נועמים — אני נתתי לך ארוחה טובה בבית אנשים ישרים ואתה כאולתך תשבר עץ לחמך, ומה אעשה לך? אני אמרתי כי נבונות ותדע להלך נגד רוח האנשים ואתה תבחר להתהלל ולהפיל אור פני אנשים וקנים טמך לימים, המעט טמך כי הבאתני במכוכה בפעם הראשונה ועליך נשאתי חרפה מפי עכבור? המעט טמך המוסר אשר הטפתי לך אז כי תטיב דרכך מן הוא והלאה, כי עוד הוספת אולת על אולת בפני רבים? תיסרך אולתך, אך דע כי מידך זאת לך — ככלותו לדבר הביט בי כי קוה לשמוע מענה מפי, אך אני הורדתי לארץ ראשי ואדום.

— אמנם עתה תבין כי הסכלת עשו ובשת פניך תכסך ולא תמצא מענה, אכן הנד הלאורך ימים תזכור את המוסר הזה, או עד ארגיעה יוסף מזכרך? — אני התרשתי ולא ענית מאומה.

— אבל דבר דבר, הן לא חכם אני כשלמה כי אדבר על עץ ואבן אשר לא יפתח פיו, היתכן הדבר הזה? אני אדבר ואשאל ואתה תחריש ותדום ולא תענני עד מה? —

— הגעשה אין להשיב — ענית בקול דממה.

— אמנם התתן תודה כי הסכלת עשו? — דבריו ירדו כחצים שנונים ללכבי וכמשא כבד כבד ממני הדבר להודות בטו פי כי הסכלתי, אף כי כלכי כבר נתתי תודה ואחריש עוד הפעם רגעים אחדים, אך אחרי כן אמצתי רוחי ואמר: אמנה שנית! —

— ראה וזכור כי גם בפעם הזאת אעביר על חטאתך, אך צפון הדברים בלכך, כי על שני חטאים השיבותי לך ולא אוסיף, והנני ללכת היום אל אבירם להשיב את לבו עליך —

המורה הביט שנית בפני, ובלי תפונה דמה בלבו, כי אשמח על
הבשורה הזאת ויקוה לקחת מפי תודה, אולם אני החרשתי ולא עניתיו דבר, כי
כרצח בעצמותי היה לי לשוב על עקב בשתי ולאכול לחם האנשים אשר
מאסו בי.

— אני אשוב לך את האבדה, אך שמע בקולי לכל אשר אצוך —
הוסיף המורה לדבר — התשמע בקולי? —

— אעשה ככל אשר יצוני רבי — עניתו בקול דממה.

— אם כן לך ובוא כרגע אל בית עכבור ובקש את פניו כי יסלח לך
על אשר הכלמתו אתמול ואני אדע נאמנה כי יסלח לך —. עד הנה ירדו
דבריו אל לבי כנטפי רעל אשר ימיתו לאט לאט את הבשר ויביאו מבוכה בנפש
ורוח; אך דבריו האחרונים הרעימו כרעם בגלגל באזני ועוררוני מתרדמת מבוכתי.
אמץ לבי ועז רוחי אשר עזבוני כמעט קט שבו אלי בשמעי דבריו האחרונים
ואקרא ברוח עז: אף אם אגוע ברעב ומבלי מחסה אחבק אשפתות לא אתרפס
וארחב איש! — המורה הביט בפני בתמהון ויאמר בפנים נזעמים: הגד נא לי אם
בן רוזני ארץ אתה, כי כה ייקר כבודך בעיניך, מדוע באת הנה? הטרם תדע כי
רק לעניים אשר יחסר לחמם ואשר יחפצו להגות בתורה הישיבה בית מקלט
ולא לבני רוזנים אשר יבקשו להתהולל ולהתלוצץ — ככלותו דבריו הסב שכמו
בלגז וילך לו, ואני אמרתי בקול דממה: מתן בסתר יכפה אף, בעת אשר לקחת
הכסף מידי הייתי כבן רוזנים בעיניך ושני שקלי זהב חדשים ירוממוני שנית לרזן —
הוא הביט פתאום לאחוריו בדברי את דברי ולא ידעתי אם שמע את דברי, או
מבלי משים עשה זאת ועל כן מת לבי ויהי לאבן, כי אמרתי עתה יהפך גם הוא
לאבן לי ואין עוד מושיע —

כל היום החוא ישכתי אל השולחן, ולא הסירותי עיני אף רגע מהנמרא,
כי בקשתי להסיר דאנה מלבי כחזקת היד. בראשונה שוטטו עשתנותי לכל
רוח ולא שמעתי את הדברים אשר הוצאתי מפי, אך כאשר הרבתי הגות וכן
עזבוני מחשבות יגון, כי כבר החלתי להבין דברי חכמים ואמצא כמו נחת.
לעת ערב נגש המורה עוד הפעם אלי ויאמר: אכן צדקת בדבריך באמריך,
הנעשה אין להשיב, כי ידעת בנפשך, כי שנית ושלשת באולתך וקצרה יד איש
מהושיע לך עוד — השתוממתי לשמוע כזאת מפיו ואמר בלבי בלי תפונה
מפל שונא על עוני ויחפא עלי דברי און אשר לא פעלתי, אך אני
אכזיבנו כרגע.

— ומה עשיתי עוד? — שאלתי — הלא את אשר עשיתי לא כחדתי
תחת לשוני, ולמה יאמר רבי כי שניתי ושלשתי באולתי? —

— הנם זאת השמעתני כי מעשי התעתועים אשר הסכלת עשו ביום כאל
נחשבו בעיניך ועל כן חגרת בעז מתניך להוסיף אולת בלילה להניד להמבשלת,
כי אין חפץ לך באכירם ולחמו? זה הוא הנמול אשר נמלתו בעד לחמו אשר
אכלת כשנה תמימה! והמבשלת ספרה הדברים באזני אדוניה, ועתה אין עוד
כל תקוה להשיב לבו אליך, אני נסיתי לדבר על לבו, כי לא ידעתי מדבריך

האחרונים מאומה, ואשא עליך חרפה גם בפעם הזאת. לכן הנני מניד לך עוד הפעם, כי אם תחזיק בדרכך ותקשה ערפך גם בימים הבאים ידוע תדע כי אעלים עיני ממך ולא אוסיף לזרוע על צחיח סלע —

— לא על צחיח סלע תזרע זרעך כי תמצא שכר אמת לפעולתך ומחר תבוא על שכרך — אמרתי בלבי, אך פתאום נבהלתי ממחשבותי זאת, כי רוח מבינתי ענני: מדוע תשים אשים נפש האיש הזה? אתה העקשת הישרה, אתה חטאת בנפשך, אתה נכשלת כאמרי פיך והוא יבקש להושיעך בצר וישא עליך חרפה ועוד תשים בו תפלה?! לא לא! — קרא קול נעלם כחובי — הוא הצדיק ועלי להיטיב דרכי ולשים עיני על כל מצעדי רגלי לבל אתעה עוד... אך מה זה היה לי, כי נהפכתי לאיש אחר? הן לא זאת היתה דרכי בימים החולפים, הלא אהבתי את הזקן אשר לקחני לבן לו ואת... את מי אהבתי עוד? לא אהבתי את איש, וגם את הזקן לא אהבתי כלב שלם — בפעם הראשונה נודע לי כי לא אהבתי עוד מקרב לב את איש ואתחלחל מאוד. הלא כפרא ביער אתהלך בין בני האדם ולא אהב את איש. הן כל בני האדם יאהבו, אלה את הוריהם ואלה יכירו טובה למטיביהם ויאהבום כלכם ואני לא אוהב ולא אכיר טובה... אולם את מי אהב אם אין לי הורים? ואיך אכיר טובה אם אין... אך האם לא הטיב איש עמדי? המעט ממני את כל עשה מאיר לי? והאם לא הרבה המורה עשות עמדי טובות? ומדוע לא אהב אותם מקרב לב? אמנם הלא גם אני אהב — קראתי פתאום בקול, וכרגע נבוכי עשתנותי ולא ידעתי נפשי מה חשבתי עד הנה, ואת מי אהב? את דן אהב — ענית לנפשי אחרי אשר שבו מחשבותי עוד הפעם למצוא מסלות בלבכי — את דן? הלא הוא הסב בנפשי, כי לא אהב איש, הוא סך עלי רוח משטמה ויעצם עיני מראות נכוחה ולולא הוא אהבתי את המורה ואת... לולא הוא? — קראתי פתאום בקצף בקול רם כמו אדבר משפטים את איש אשר העז פנים לדבר סרה באזני על רעי — לולא הוא? האם גם הוא עשה לך רעה? הלא לולא הוא התהלכת עתה את משוררים פריצים, את נערים שוככים או את חבר ננבים! הוא הוציאך למרחק, והוא הביא חכמה בלכך וגם עליו יזעף לך! עתה ראה כי לכך רע ויצר מחשבותיו רק רע, תטפול עון ופשע על מטיבך הטובים ממך ולא תשים נגד פניך את כל הרעות אשר עשית, המורה החזן, הבעל שם, אבירם ועכבור כלם רעים וחטאים וגם דן פושע ועול הנהו ורק אתה לבדך הצדיק! הן, דרכי יורדות מות! איטיב דרכי! אך איך איטיב עתה דרכי והנעשה אין להשיב? אבירם ישנאני, עכבור ירדף את נפשי, המורה הסיד פניו ממני, ומה יועיל לי אם אטיב דרכי? האם יאמינו בי? הלא חתום בצרור פשעי! אולם מדוע אין להשיב? אלך אל אבירם ואתרפס לפניו — אבל הוא לא יתנני ראות פניו, אלך אל עכבור — אך אולי יגרשני בהרפה, ומה אעשה? אין טוב לי בלתי אם להרחיק נדוד, אלך אל עיר אחרת, הלא טוב לי עתה מאו, בראשית בואי אל הישיבה, לא ידעתי עוד בתורה עד מה ולא ידעתי דרכי בני הישיבה ועתה אדע כל אלה וימשכוני חסד בכל מקום בואי — אבקש לי ישיבה

אחרת בעיר אחרת — — — אמנם האעזוב את רעי את גדעון אשר פקח עיני ואשר יתהלך אתי במשרים? האעזוב את האנשים הישרים אשר יעניקו מפתם לי יום יום? האעזוב את הזקן ובת בתו? ומדוע? מאשר כי אבירם חדל מתת מלחמו לי! יקח אותו ואת לחמו... אך לא! לא אקללנו! יהי לו אשר לו ואני אמצא לי בית אחר, הלא מאיר אמר לי כי ישביעני בשמחה עת בטני תחסר וגם הזקן לא ימנע מתת לי ארוחה בהודע לו כי יחסר לחמי... אבל מי יודע אם לא שלח עכבור לשון אפעה גם שם ויבאיש ריחי?... כל עצמותי רחפו בחשבי, כי אולי נבאשתי גם בהזקן ובת בתו... המחשבות האלה וכנהנה וכנהנה עברו על לבי אשר לא אזכור עוד, כי כצודה דגים במצולה יעלה רק את אשר יגדה במכמתו, הלא המה הדגים הגדולים והקטנים ימלטו חיש ואינם, כן הכותב מחשבותיו על הגליון יביא רק את אשר העלה בחרמו הוא הזכרון והיותר יעלה בתחו ויאבד. וגם אני אזכור אך מעט מכל אשר הרה והנה לבי בלילה ההוא, אך זאת אזכור כי זמן רב מאוד חשבתי מחשבות עד אשר שכבתי למעצבה ואישן בלי מנוחה. האיש אשר באהבתו הרכה לחופש ודרור הושם בכלא וברזל באה נפשו ויפחד לשאת שם חופש על שפתיו; הרעב אשר יראה לחם ויפחד פן מרורת פתנים בקרבו; התועה בדרך באשון ליל ובשרו סמר מפחד וקרה ויפחד לבוא אל הבית הנשקף למולו ביער פן ימצאו בו מרצחים סתר להם, הוא יחוש בנפשו את אשר הרגשתי אני בלילה הזה עת אחזה השנה בעפעפי. השנה אשר אליה יחכה בכליון עינים העיף מעמל היום היא היתה לי לפחד וזועה, כי יראתי מאוד מחזיוני ליל אשר תביא בכנפיה ואשר יענו את נפשי בכל עת אשר דאגה שברה לבי ביום הרכה יתר מן הדאגה והצרה הבאה עלי. אמנם כתקות האיש כן גם פחדו בְּרָבָם כן באפס יסודם, גם אני פחדתי ללא-פחד, חזיונות נוראים לא כעתוני רק הפחד אשר פחדתי מהם גול מנוחתי והקיצותי לרגעים עד אשר אתא בקר ויביא פדות לנפשי הנדהמה.

יג

אך לשוא יעמלו המלחים להחזיק כן תדן אניתם לפרוש גם ולחתור השיב היבשה עת תבוא סופה מן החרר ותכה בים גלים ותשימהו כמרקחה. כי היא מדי עברה תשחק תלעיג לכן אדם וגבורתו ותחבולותיו, ולהכל ירבו ידברו האוחכים דברי תנחומים לאיש עת ישבע בים דאגה ועשתנות יגון יסערו כגלי עברה להפיצו, כי לא יצלחו להשקיש נפיש סערה בטרם בא מועד, רק אחת היא אשר עו בידה להשביח גלי היגון והיא — העת, היא לכדה אשר מסכות תתהפך לרגעים בתחבולותיה, אשר תוליד בנים ותכין קברם ומעפר אחר תצמיח, היא רק היא תכאיב ותחבש, ולכן לא לנצח שמחה וגם דאגה לא לעולם עומדת. הוד האביב והדרו יסוג אחר בבחלה מפחד חרבוני קיץ והחורף האכזר מלך בלהות וזועה יסוף ואיננו בטרם יקאו פני מלאך השלום, פני האביב הנותן נשמה וחיים לכל היקום, כאביב כחורף, כשמחה כתוגה יחד כסופה יעברו, העת תביאם בכנפיה והיא תשנה פניהם ותשלחם. אך רגע יתהלך בן חלוף בנני עדנים בהלך נפשו